

"יבניחו בן יהודה בן איש חי רב פעלים מקבצא"

ספר בן איש חי

מאיר עינים

פסקי הלכות, סדורות וערוכות, הכוללות כל עיקרי הדינים המצויים, אסופים משלחן הטהור אורח חיים ויורה דעה וספרי הפוסקים, מתובלים מדברי הזוהר הקדוש ורבותינו המקובלים, עם דרושים קצרים שבפרד"ס התורה בלולים, מחולקים לסדר שבתות שתי שנים, בחלוקה נאותה לפי סדר העניינים.

• הלכות שנה ראשונה •

פעולת האדם הגדול בענקים, המאור הגדול בנגלה ובנסתר, הגאון המופלא בדורו, המפורסם בכל קצוי ארץ בחכמתו בצדקתו ובחסידותו, ונודע בספריו הקדושים בכל מקצועות התורה, ריש גלותא דבבל, גאון עוזנו ותפארתנו

מרנא ורבנא כמוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל

בכמהר"ר אליהו בכמהר"ר משה חיים זצ"ל

ועליו נפתח שער רחב, עם פרחים וציצים מצויינים, ובו יצויין מקור כל הלכה והלכה ושורשה מדברי השו"ע והפוסקים, וביאור דברי רבינו במקומות הנצרכים, עם מה שדנו בדבריו הפוסקים, והשלמת הדברים משאר ספריו הקדושים. וכמו כן הובאו כל שיטות הפוסקים בכל פרט ופרט, ראשונים ואחרונים ואחרוני אחרונים, למנהג בני ספרד ובני אשכנז ושאר עדות ישראל, בקצירת האומר, ובשפה ברורה ובנעימה, כדי שיהיה כשלחן הערוך לפני כל אדם.

כל אלה ערכתי וסידרתי בעזרת ה' יתברך החונן לאדם דעת

הצעיר שבכהונה

אריאל כהן

שנת התשפ"ג

מאיר עינים

כל הזכויות שמורות

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לספר בלי
שגיאות, ובפרט במלאכה גדולה ומורכבת כזו, ועל כן בקשתנו
שטוחה לפני כל יודעי דת ודין, שאם יש להם איזה הערה או
הוספה, ואפילו טעות כתיב, יודיעונו על כך (בכתובת דוא"ר
דלהלן), כדי שנוכל לתקן במהדורות הבאות, וזכות הרבים
תהא תלויה בהם.

הכתובות להשגת הספר:

ירושלים: משפחת סרור, רחוב האמרכלים 27
(שכונת גאולה), טלפון: 02-5378019

משרד 'ישיבת פורת יוסף' גאולה, רחוב יוסף בן מתתיהו 30
בין השעות 3.00-8.30

ביתר עילית: טלפון: 0527148019

בית שמש: משפחת כהן, רמה ד' רחוב שדרות האמוראים:
טלפון: 052-7198090 / 052-7198390

בני ברק: משפחת כהן, טלפון: 0527176265

מאיר עינים

עיצוב כריכה ושער: משה לוי - ספרים: 052-7634834

מכון מאיר עינים

M0527148019@gmail.com • 052-7148019

שיר המעלות

המעלות הטובות שנוספו במהדורה זו

א. הגהה מדוקדקת של כל הספר ע"פ דפוס ראשון ושאר כתבי רבינו, ובהשוואה למקורות דברי רבינו.

ב. מקור ושורש כל דין והלכה שכתב רבינו, מדברי הגמרא והראשונים, ועד דברי הפוסקים והמקובלים, וביאור דברי רבינו ושיטתו, ובתוספת הערות וביאורים מספרים רבים, ובעיקר ספרים שנתחברו על ספר "בן איש חי". וכן בירור שורש כל מנהג שהוזכר בדברי רבינו ומקורותיו, ובירור מנהגי כל עדות ישראל, בני ספרד ובני אשכנז ובני תימן.

ג. פסקי גדולי הדורות האחרונים בכל דין ודין, ובתוספת דינים שנתחדשו בדור האחרון ושייכים להלכות שדן בהם רבינו. ובפרט פסקיהם של ארבעה מגדולי פוסקי הדור האחרון, שהובאה דעתם בכל פרט ופרט: הג"ר **ישראל מאיר הכהן מראדין** זצוק"ל בעל ה"חפץ חיים" וה"משנה ברורה", הג"ר **יעקב חיים סופר** זצוק"ל בעל ה"כף החיים", הג"ר **עובדיה יוסף** זצוק"ל בעל ה"ביע אומר" ושאר ספרים, והג"ר **בן ציון אבא שאול** זצוק"ל בעל ה"אור לציון".

ד. ליקוט מכל כתבי רבינו: "רב פעלים" "תורה לשמה" "ידי חיים" "מקבציאל" (הנדפס) ושאר ספריו הקדושים, בכל מקום שדן באותם עניינים שנתבארו בספר זה, וכל דבר שובץ במקומו בהערות.

ה. פסקיהם וכתביהם של כלל חכמי בגדאד ותלמידי רבינו, ובפרט במקומות שדנו בדברי רבינו, וכן אוצר מכתבים ששלח רבי אליהו מני לרבינו, הכל סודר בעז"ה והובא בקצרה בהערות.

ו. ניקוד מדויק ע"י מומחים, וכן תרגום וניקוד מדויק של כל התיבות שבאו בלשונות אחרות, ופתיחת כל ראשי התיבות הנצרכים, וכן בדיקת כל הציונים שבדברי רבינו והוספת אלפי מראי מקומות חדשים בתוך דבריו.

ז. בכל מקום שרבינו ציין לאיזה ספר, אם יש שם תוספת חידוש, הובאו הדברים בהערות לתועלת המעיינים, ובפרט בספרים שאינם מצויים ביד כל אדם.

ח. עריכת ההקדמות שכתב רבינו לכל פרשה בדברי אגדה, והוספת אלפי מראי מקומות חדשים לדברי רבינו הבלולים מכל חלקי הפרד"ס.

ט. מפתח מפורט בסוף כל כרך, לידע בקיצור תוכן כל הלכה והלכה, וכן כותרות צד בתוך הספר לתועלת המעיינים. ובעז"ה בהמשך יודפס בנפרד מפתח אינדקס מורחב ומפורט, הכולל בתוכו גם את ההלכות שבספר "עוד יוסף חי".

לוח ראשי תיבות

א אשל אברהם, אי אפשר:
אגרו"מ, אגרות משה: **אח"נ**,
אבן העזר: **או"ה**, איסור והיתר
הארוך: **או"ו**, אור זרוע: **או"ח**,
אורח חיים: **אז"צ**, אור לציון:
אח"כ, אחר כך: **אי"ש"ר**, אמן
יהא שמיה רבא: **אנ"ג**, אף על
גב: **אפ"ה**, אפילו הכי: **א"צ**,
אין צריך: **א"ר**, אליה רבה:
באה"ט, באר היטב: **בא"י**
אמ"ה, ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם: **בה"ג**, בעל הלכות
גדולות: **בה"פ**, ביאור הלכה:
ב"ח, בית חדש: **ב"י**, בית יוסף:
בכ"ה, בכהאי גוונא: **בכ"פ**,
בסך הכל: **ברכ"י**, ברכי יוסף:
ב"ש, בית שמואל:
דגמ"ר, דגול מרכבה: **ד"מ**,
דרכי משה:
האדר"ת, הרב אליהו דוד
רבינוביץ תאומים: **האר"י**,
האליה רבי יצחק: **הג"א**, הגהות
אשר"י: **הגב"י**, הגהות בית
יוסף: **הגה"ט**, הגהות הטור:
הגמ"י, הגהות מיימוניות:
הגמ"ר, הגהות מרדכי: **הגר"א**,
הגאון רבי אליהו [ממילנא]:
הגר"ב, הגאון רבי בן ציון:
הגר"ז, הגאון רבי זלמן:
הגרשי"א, הגאון רבי יוסף
שלום אלישיב: **הגרע"י**, הגאון
רבי עובדיה יוסף: **הגרצ"פ**,
הגאון רבי צבי פסח: **הגרשז"א**,
הגאון רבי שלמה זלמן אורבך:
הגש"ד, הגהות שערי דורא:
הר"ט, הרב דוד טירני:
החזו"א, החזון איש: **החיד"א**,
הרב חיים יוסף דוד אוזולאי:
הי"ב, היד סולדת בו: **ה"ל"ב**,
הלכה ברורה: **ה"לכו"נ**, הליכות
עולם: **ה"ל"ט**, הלכות קטנות:
המ"ב"י, הרב מאיר ליבוש בן
יחיאל מיכל: **הנדר"מ**, הנדפס
מקורב: **הנצי"ב**, הרב נפתלי
צבי יהודה ברוך: **הפ"מ**, הפסד
מרובה: **ה"ק**, הרב אהרן הלוי:
הרא"ה, הרב אהרן הלוי:
הרא"ש, הרב רבינו אשר:
הרה"ק, הרב הקדוש: **הר"ז"ה**,
הרב זרחיה הלוי: **הרימ"ב**,
הרב יום טוב בן אשכנזי:
הרמ"א, הרב משה איסרליש:
הרמ"ו, הרב משה זכות:
הרמ"נ, הרב מנחם עזריה:

הרמב"ן, הרב משה בר נחמן:
הרמ"ק, הרב משה קורדובירו:
הרשב"א, הרב שלמה בן
אדרת: **הרש"ש**, המקובל רבי
שלום שרעבי:
וא"כ, ואם כן: **ואכמ"ל**, ואין
כאן מקום להאריך: **וז"ל**, וזה
לשונו: **וי"א**, ויש אומרים:
וכ"כ, וכך כתב, וכך כתבו:
וכ"נ, וכך נראה: **וכ"פ**, וכך
פסק, וכך פסקו: **וע"נ**, ועיין
עוד:
ז"א, זעיר אנפין: **זוה"ק**, זוהר
הקדוש: **זב"צ**, זבחי צדק: **ז"נ**,
ז' נקיים:
ח"א, חלק א, חיי אדם: **חוד"מ**,
חול המועד: **חו"י**, חוות יאיר:
חו"ט, חוץ לארץ: **חו"ט**, חושן
משפט: **חזו"א**, חזון איש:
חזו"נ, חזון עובדיה: **חכמ"א**,
חכמת אדם: **ח"מ**, חלקת
מחוקק: **חנ"נ**, חתיכה נעשית
נבילה: **חס"ל**, חסד לאלפים,
חסד לאברהם: **חק"פ**, חקרי לב:
ט"ב, תשעה באב: **ט"ג**, טלית
גדול: **טה"ב**, טהרת הבית: **ט"ז**,
טורי זהב: **ט"ס**, טעות סופר:
ט"ק, טלית קטן:
י"א, יש אומרים: **יבי"א**, יביע
אומר: **יחו"ד**, יחוד דעת: **יור"ד**,
יורה דעה: **יו"ט**, יום טוב: **יז"ע**,
יש לעיין: **י"ק"ו**, ילקוט יוסף:
ינ"א, יכוננה עליון אמן:
ינב"ן, יעקב בן צבי [עמדן]:
יפ"פ, יפה ללב: **יש"ש**, יש של
שלמה:
כ"ח, כף החיים: **כו"פ**, כרתי
ופלתי: **כ"כ**, כל כך: **כנ"ה**,
כנסת הגדולה: **כנ"ט**, כנוכר
לעיל: **כס"מ**, כסף משנה:
כת"י, כתב יד:
ל"מ, לחם משנה: **לכו"נ**,
לכולי עלמא: **לענ"ד**, לעניות
דעתי: **לפ"ז**, לפי זה:
מאב"א, מאכלות אסורות:
מאמ"ר, מאמר מרדכי: **מ"ב**,
משנה ברורה: **מבי"ט**, משה בן
יוסף טראני: **מג"א**, מגן אברהם:
מהרא"י, מורינו הר"ר איסרלן:
מהר"ח, מורינו הר"ר חיים
יוטאל: **מהרי"ו**, מורינו הר"ר
יעקב וייל: **מהרי"ט**, מורינו
הר"ר יוסף טראני: **מהרי"ט**,
מורינו הר"ר יוסף מטרנאי:

מהרי"ף, מורינו הר"ר יעקב
מולין: **מהרי"ק**, מורינו הר"ר
יוסף קולון: **מהריק"ש**, מורינו
הר"ר יעקב קאשטרו:
מהר"ב"ח, מורינו הרב לוי בן
חביב: **מהרשד"ם**, מורינו הר"ר
שמואל די מדינא: **מהרש"ו**,
מורינו הרב שמואל ויטאל:
מהרש"ף, מורינו הר"ר שלמה
לוריא: **מה"ת**, מהדורא תניינא:
מוהר"מ, מורינו הרב רבי
משה כלפון: **מוהרש"ך**, מורינו
הר"ר שלום הכהן: **מו"ז**, מור
זקני: **מו"ק**, מועד קטן:
מחב"ר, מחזיק ברכה:
מחש"ש, מחצית השקל: **מ"מ**,
מגיד משנה, מכל מקום: **מ"ן**,
מין נוקבין: **מנח"י**, מנחת
יעקב: **מ"ע**, מצות עשה: **מ"ע**
שה"ג, מצות עשה שהזמן
גרמא: **מע"ע**, מעט לעת:
משב"ז, משבצות זהב:
נאמ"ן, נאם מאיר נסים [מאוזן]:
נ"ב, נודע ביהודה: **נ"ט**, נ"ט
בר
נ"ט, נותן טעם בר נותן טעם:
ננ"י, נטילת ידיים: **ננ"פ**, נותן
טעם לפגם: **נמו"ק**, נמוקי
יוסף: **נפק"מ**, נפקא מיהא:
נקודה"ב, נקודות הכסף:
סב"פ, ספק ברכות להקל:
סד"ט, סדרי טהרה: **סמ"א**,
סטרא אחרא: **ס"ף**, סבירא ליה,
סבירא להו: **סמ"א**, ספר מצוות
גדול: **סמ"ע**, ספר מאירת עינים:
סמ"ק, ספר מצוות קטן: **ס"ס**,
ספק ספיקא, סוף סימן: **ס"ק**,
סעיף קטן: **ס"ת**, ספר תורה,
סופי תיבות:
ע"ש, ערך השלחן: **ע"ה**, עץ
חיים: **ע"כ**, עד כאן: **עכו"ם**,
עובד כוכבים ומזלות: **עכ"ד**, עד
כאן דבריו: **עכ"ל**, עד כאן
לשונו: **עכ"פ**, על כל פנים:
עכת"ד, עד כאן תורף דבריו:
ערוה"ש, ערוך השלחן: **ע"ש**,
עיין שם: **עש"ת**, עשרת ימי
תשובה:
פסוד"ז, פסוקי דזמרה: **פמ"ג**,
פרי מגדים: **פנ"י**, פני יהושע:
פנ"ח, פרי עץ חיים: **פר"ח**, פרי
חדש: **פר"ת**, פרי תואר:
פת"ש, פתחי תשובה:
צאה"כ, צאת הכוכבים: **צ"ח**,

ציון לנפש חיה: **צ"ע**, צריך
עיון:
ק"ו, קל וחומר: **קו"א**, קונטרס
אחרון: **קיי"ף**, קיימא לן: **קמ"ף**,
קא משמע לן: **ק"ש**, קריאת
שמע:
ראב"ד, רבי אברהם בן דוד,
ראש אב בית דין: **ראב"ה**, רבי
אליעזר ב"ר יואל הלוי: **ראב"ן**,
רבי אליעזר ברבי נתן: **ראש"ף**,
ראשון לציון: **רבש"ע**, רבנו
של עולם: **רדב"ז**, רבי דוד בן
זמרא: **רד"ך**, רבי דוד כהן:
רה"י, רשות היחיד: **רה"ר**,
רשות הרבים: **רוח"ק**, רוח
הקודש: **רו"ח**, רוח חיים: **ר"ח**,
ראש חודש, רבינו חננאל:
ריא"ז, רבינו ישעיה אחרון ז"ל:
רי"ד, רבינו ישעיה די טראני:
רי"ו, רבינו ירוחם: **רי"ף**, רבינו
יעקב [אל]פאסי: **רמב"ם**, רבינו
משה בן שמון: **רעק"א**, רבינו
עקיבא איגר: **ר"פ**, רב פעלים:
רשב"ם, רבינו שמואל ברבי
מאיר: **רשב"ש**, רבי שלמה
ברבי שמעון: **רש"י**, רבינו
שלמה יצחקי: **ר"ת**, רבינו תם:
שבח"ל, שבלי הלקט, שבט
הלוי: **שב"י**, שבות יעקב:
שד"ח, שדי חמד: **שהז"ג**,
שהזמן גרמא: **שו"ע**, שולחן
ערוך: **שו"ר**, שוב ראיתי:
שו"ת, שאלות ותשובות: **ש"י**,
של יד: **שו"ב**, שו"י, שו"ת ברכה:
ש"ך, שפתי כהן: **שכנ"ה**,
שיורי כנסת הגדולה: **ש"ל"ה**,
שני לוחות הברית: **שעה"כ**,
שער הכוונות: **שעה"צ**, שער
הציון: **שנ"ת**, שערי תשובה:
ש"י, שלמי צבור, שליח צבור:
ש"ר, שנה ראשונה, של ראש:
ש"ש, שנה שנייה:
תבו"ש, תבואות שור: **תהו"ב**,
תורת הבית: **תו"ח**, תורת
חטאת: **תו"ש**, תוספת שבת:
ת"ח, תלמיד חכם, תלמידי
חכמים: **תנ"כ**, תבא עליו
ברכה: **תרוה"ד**, תרומת הדשן:
תרו"ן, תורה צמאונך:
תשב"ץ, תשובות שמעון בר
צמח: **תשנ"ץ**, קמץ, תשובות
שמעון ב"ר צדוק: **תש"י**,
תפילין של יד: **תש"י**, תפילין
של ראש:

הסכמות

SHALOM COHEN

ROSH YESHIVA "PORAT YOSSEF"
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

שלום כהן

ראש ישיבת "פורת יוסף"
נשיא מועצת חכמי התורה

ירושלים יום חמישי, 15/12/2016 JERUSALEM

מכתב ברכה

הובא לפני הספר 'ביאורים והערות על הבן איש חי', מאת הרה"ג אריאל כהן שליט"א. ובו הערות והארות מקורות וציונים, על הספר בן איש חי של רבינו יוסף חיים זי"ע.

והנה עברתי מעט בין בתריו, וראיתי איך הרב המחבר טרח ויגע בכל הלכה לברר מקחו של צדיק, והכל ערוך בטוב טעם ודעת, וזכותו של רבינו יוסף חיים תעמוד לכל ההוגה בתורתו.

ולא נצרכה אלא לברכה, שיזכה להמשיך בשבת תחכמוני, ולהפיץ מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, עד ביאת גואל צדק בב"א.

ישיבת פורת יוסף גאולה ירושלים

רחוב יוסף בן מתתיהו 30 ירושלים. טל: 02-5382654. פקס: 02-5000023. ת.ד. 57240. מיקוד 91571

תאריך: כ"א אדר תשס"ז

בס"ד

דברי ברכה

כבוד הרה"ג ר' אריאל כהן שליט"א
 מרח ועמל לכתוב ביאורים ומקורות לדברי הרב בן איש חי
 והנה הרב בן איש חי בספרו הוא ענין מיוחד, שחידש להביא
 גם ענייני קבלה שיתאימו לכל עמא דארעא, והוא ידע מה להביא,
 וזה ענין מיוחד שרק בספר זה נמצא.
 והנה הרב המחבר שכותב לנו מקורות וביאורים, ודאי שזה
 בא בעמלו, והוא תועלת גדולה ללומדים.
 וכבר המליצו על הספר גדולי התורה,
 ולא נצרכא אלא לברכה
 שזכות הרב בן איש חי תגן עליו להגדיל תורה ולהאדירה
 מתוך נחת והצלחה.
 החותם בברכה

החתימה

הסכמות

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, כ"ג סיון תשפ"ב, 4-1728/פ"ב

דברי ברכה

הנני לברך את האברך הנעלה, שקדן בתורה, לן באהלה של תורה, משנתו סדורה וערוכה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, טעמו ונימוקו עמו, כבוד שם תפארתו, כה"ר רבי אריאל כהן נר"ו, שכתב מקורות, הערות וביאורים על ספר "בן איש חי".

עברתי במעט על חלק מהספר כמסת הפנאי, וראיתי את אשר עשה בטוב טעם ודעת, ויפה עשה להביא מקורות לכל הלכה שכתב הבן איש חי, והוסיף הערות והארות וביאורים, בטוב טעם ודעת מאשר חננו ה', ובפרט שמביא בכל מקום פסקי מרן זיע"א, ועל פיו יחנו ועל פיו יסעו, ובפרט בארץ ישראל וגם בחוץ לארץ, ולהורות כדבריו הלכה לרבים, איישר חיליה לאורייתא.

ואסיים בדברי ברכה להרב המחבר שליט"א, שחפץ ה' בידו יצלח, לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, שובע שמחות וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

נ.ב. יישר כח לרבותינו מרנן ורבנן שליט"א שכבדונו בהערות והארות הוספות וחידושים בתורת רבינו, ושיבצנו את כל דבריהם במקומותם למושבותם בקצירת האומר לתועלת המעינים, ואי"ה יודפסו במקום אחר בשלימות בקומתם ובצביון.

הסכמות

- ♦ ישיבה גבוהה לבעלי תשובה
- ♦ מולל אברכים בעלי תשובה
- ♦ מדרשה לבנות בעלות תשובה

הישיבה הגבוהה לבעלי תשובה

כף-החיים

ירושלם תובב"א

ע"ש הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זיע"א

מכתב ברכה

בס"ד. ט"ו מנחם אב תשפ"ב. ירושלם ת"ו.

באתי בשורות אלו להגיד אדם יושרו, כהן שדעתו יפה, שקדן וחשקן בתורה, חריף ובקי משנתו קב ונקי, הרה"ג רבי אריאל הכהן שליט"א, אשר נפשו איוותה ויעש להוציא לאורה מהדורה חדשה של ספרו של דודי זקיני, רבן של ישראל ורשכבה"ג, ולו דומיה תהילה, הגאון המובהק בכל חלקי התורה, רבינו **יוסף חיים** זצ"ל זיע"א, הוא החיבור היקר והנפלא שנתפשט בכל בית ישראל ספר **בן איש חי**.

ומעלת הרה"ג הנ"ל שליט"א טרח זמן זמנים טובא, למעלה מארבע שנים, לברר משנתו הנקיה של רבינו הגדול זצ"ל, וגם עמלו לציין המקורות שעליהם ביסס הגאון המחבר זצ"ל פסקי הלכותיו, וכן לברר ולבאר באר היטב ובטוב טעם דברות קדשו ע"ה במקומות הנצרכים, יחד עם אסיפת דברות רבותינו גאוני הזמן ע"ה אשר נשאו ונתנו בדברי הגאון המחבר זצ"ל, והסבירו והבהירו דבריו ז"ל, ועל כגון דא אמרו רז"ל בספרא (פרשת תזריע פט"ז ה"ט): "אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים", והובא בילקוט שמעוני ויקרא (רמז תקנ"א ותקנ"ב) ע"ש.

כמו כן סידרו והשוו דברי רבינו הבן איש חי זצ"ל עם דברות רבותינו גאוני בני אשכנז זצ"ל, ובוזה נהיה ספר בן איש חי שוה לכל נפש, לכל בני עדות בני ישראל, ועל על פעלם הטוב הנ"ל ראוי ונכון להמליץ מאמרם ז"ל במדרש (בראשית רבה פני"ח ס"ח): "כל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות", והשוה לנוסח המובא במדרש שמואל (ס"פ כ"ז) ע"ש.

ואחתום בברכה נאמנה למעלת הרה"ג שליט"א שעמל וטרח טובא בהבאת הספר היקר והקדוש הזה לבית הדפוס כלול בהדרו עם כל המעלות הנ"ל, שחפץ ה' בידו יצלח, ויעשו דבריו פירות לטובה, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם אמן.

המברך בכל לב

י"ט ח"מ ס/ס

נב. יישר כח לרבותינו מרגן ורבנן שליט"א שכבדונו בהערות והארות הוספות וחיידושים בתורת רבינו, ושיבצנו את כל דבריהם במקומותם למושבותם בקצירת האומר לתועלת המעיינים, ואי"ה יודפסו במקום אחר בשלימותם בקומתם ובציבונן.

הסכמות

Shlomo Yedidya Zahafrani

Rav of Kehilot Ameley HaTorah

Rosh-Kollel & Av Beit Din Keter Torah

שלמה ידידיה זעפראני

נשיא קהילות "עמלי התורה"

ר"כ ואב"ד "כתר תורה"

בס"ד כ'ז תמוז תשפ"א

מכתב ברכה

הנני לברך את כבוד מעלת הגאון הרב **אוריאל כהן** שליט"א שהוא ת"ח חשוב מבחירי התלמידים חכמים בקהילת חניכי הישיבות באי ישיבת **פורת יוסף** גאולה פניה"ק תובב"א. והראני חיבור נפלא על ספרו של גאון עוזנו עבי תפארתנו מרן **רבינו יוסף חיים** זיע"א הלא הוא הספר שאינו מש מידיהם של עם ישראל הספרים **בן אש חי**.

ראשית פעולתו של הרב הנזכר היא להוציא את הספר בן אש חי מתוקן ומוגה היטב עפ"י הדפוסים הראשונים, וכמו"כ ערך הערות למטה הפותחים בפני הלומד את מקורות הבן אש חי שצין אליהן. בנוסף לכך ערך בקצרה את המקורות של הבא"ח מדברי השו"ע והפוסקים וגם לרבות דעות החולקות, עד לגדולי האחרונים בדורנו אנו. והמעין בחיבורו של הרב הנ"ל מתרשם מאוד מהעבודה החשובה והבהירה שעשה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך תורתו של רבינו הבן אש חי.

יה"ר שזכות רבנו בעל הבן אש חי תעמוד לו ויזכה שיתבדרון שמעתיה בבי מדרשא להגות בספר בן אש חי מתוך הרחבת הדעת ועומק עיונה.

ביקרא דאורייתא

הרב שלמה זעפראני
אב"ד "כתר תורה" - בית וגן י"ם

אשר יצא

פְּרָשֶׁת בְּרֵאשִׁית

הַלְבוּשׁ צִיצִית

"וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיְלַבֵּשֵׁם" [בראשית ג כא]. הנה ידוע מה שכתב רבנו האר"י ז"ל בענין הלבושים דאדם הראשון: קדם החטא היו כתנות אור מן החשמ"ל, וכשחטא הפסיד אותם הלבושים דחשמ"ל, שהם שע"ח נהורין כמנין חשמ"ל, ועשה לו מלבוש אחר מקלפת נגה, והם "כתנות עור", ובנוסף בעין חיים (שער קליפת נוגה [שער מ"ט] פרק ד'), יענין שם. גם כתב רבנו ז"ל בשער הכתנות [דף ב ב] בכתנות "מלביש ערמים", דמלבוש האדם הוא מן הקדשה, ועל ידי עבדות שעושה, גורם שיתאחזו הקלפות במלבושיו. והנה, המלבושים יש בהם אור המקיף מחוץ להם בנודע, כי יש אור פנימי בפנים ונכלל בתוך הגוף, והמלבוש סובב את הגוף, ועל המלבוש הם האורות המקיפים ועומדים מחוץ המלבושים, ולכל לבוש ולבוש יש בחינת אור מקיף כפי ערכו, ואין לדבר שדוחה את הקלפות כמו אור מקיף, לפי שאין יכולת בקלפות לינק ולהתאחזו באור המקיף, ולכן הוא עומד בחוץ ואין לו פחד מהקלפות וכו', יענין שם.

והנה בזה מובן קנאת הנחש שנתקנא באדם הראשון קדם החטא ונתגרה בו להחמיאו, כי נתקנא מכתנת אור שלו, שראה שיש עליו אור מקיף גדול כפי ערך הכתנת אור, והוא אין לו אחיזה באור מקיף, בסוד [בראשית ג א]: "והנחש היה ערום" בנודע [יערות דבש חלק ב דרוש ב], ולכן נתגרה בו והחמיאו, וגרם להעביר מעליו כתנת אור, והיה "עור" במקום "אור" א, כמו שנאמר [בראשית ג כא]: "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיְלַבֵּשֵׁם", ואמרו בזה הקדוש [הקדמת תיקוני הוהר דף י ב, תיקון נח דף צב ב] שדבך בו משכא דחויא. ובה פרשתי רמז הכתוב בתבת וילבשם, קרי בה וי לבשם, הוא משכא דחויא, וי היה שדבך בם, שכל זה היה מחמת החטא. ונראה לומר בסיעתא דשמיא, ההפרש בין "אור" ל"עור" הוא מספר ס"ט כמנין יגון, וידוע כי יגון הוא מצד סמרא אחרא, כידוע בכתנת "והסר ממנו יגון ואנחה", שהוא: "יגון" - פלוגי, "אנחה" - פלוגי, בנוסף בסדור רבנו הרש"ש ז"ל. ולכן תמצא כי אכיון ויגון מספר אחד, כי הנעשה אכיון מן המצות - דבך בו יגון, דשני אותיות א"ב יהיו ג', ואז אותיות אכיון נעשו

בגדי הנפש מזהמת הנחש, והופכת 'עור' ל'אור', וכל אחד מתקן ומטהר בגדי נפשו לפי ערך לימוד תורתו. ועיין להלן בהקדמת פרשת האזינו. ב. ר"ל שבאמירת "יגון" יכוין על הס"מ, ובאמירת "אנחה" יכוין על זוגתו לילית הרשעה. ג. שהרי השמחה

א. כך אמרו בזה"ק (בראשית דף לו ב, פקודי דף רכט ב ועוד), שבתחילה היו "כתנות אור" ולאחר החטא נעשו "כתנות עור". ורבותינו במדרש (כ"ד כ יב) אמרו, שבתורתו של רבי מאיר היה כתוב "כתנות אור", וביאר רבינו בבן יהוידע (עריבין נד ב), שהתורה מטהרת את

אותיות יגון, אבל לעתיד בשלמות התקון יוסר היגון לנמר, ואז יחסר מספר יגון מן אות ע' דעור וישאר אות א', ואז יהיה צרף אור, שתחזור עטרה לישנה.

ולפי האמור דאין אחיזה לחיצונים באור המקיף, דלכך נתקנא הנחש באדם הראשון בעבור אור המקיף, שהוא היה ערום ממנו שאין לו אחיזה בו, הנה בזה מוכן בסיעתא דשמיא הטעם שמצות ציצית מסגלת לזכר את מצות ה', בדכתיב [במדבר טו לט]: "וראיכם אתם וזכרתם את כל מצות ה'", והוא: כי הציצית הוא בחינת אור מקיף, כמו שכתב רבנו האר"י ז"ל [שער הכוונות ד א], ולכך יש בו כח לדחות את הקלפות, וכיון דדוחה את הקלפות, לכך מועיל לזכירה, דידוע מה שכתב רבנו ז"ל בשער הכוונות [דף ב ב] בסוד המלבושים שלובש האדם, שצריך להזהר שלא ילבש שני מלבושים בבת אחת, והעושה בן קשה לשכחה. וסוד הדבר, כי לכל לבוש יש בחינת אור מקיף, ואין דבר שדוחה הקלפות כמו אור המקיף, לפי שאין להם יכלת לינן ולהתאחו בו, ונמצא כי המחבר שני לבושו ולבושם ביחד, אינו מניח מקום לאור המקיף לכנס תוך שני המלבושים ולהקיף בין כל לבוש ולבוש, ועל ידי כך אין הקלפות נדחות משם. ונודע שאין השכחה מצויה אלא מחמת הקלפות, כי הזכירה היא מצד הקדשה, בסוד "ואין שכחה לפני כסא כבודך", עד כאן לשונו, יען שם. ובזה מוכן הטעם שפיר, דהציצית, כיון דהוא בחינת אור מקיף, יש בו כח לדחות הקלפות, וממילא תדחה השכחה ותתגבר הזכירה בראיתו לזכר מצות ה', כי בראיתו, על ידי הכוונות השכיבים לזה, תתעורר הארת אור המקיף שהוא סוד הציצית.

ולכן תמצא ציצית מספר בית יעקב, ולזה אמר [ישעיה כ ה]: "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", כי אחיזה באור המקיף שהוא סוד הציצית, אינו אלא לישראל שהם בית יעקב, ולזה אמר [שמות

לעבד העובד לרבו בפנים עצבות וזועפות, וכתוב (משלי י כב): "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה", כי העצבון הוא נמשך מזוהמת סמאל ונחש שהטילו באדם וחווה, וכמו שכתוב באדם (בראשית ג יז): "בעצבון תאכלנה", וכתוב בחווה (שם טז): "בעצב תלדי בנים", ועל ידי כך הקב"ה ושכינתו מסתלקים מעליו. עד כאן תורף דברי קדשו. והאריך בזה רבינו בכמה מקומות, עיין באדרת אליהו (פרשת ויקהל) ועוד. ד. דין לבישת המלבושים יחד הובא להלן (שנה שנייה פרשת פנחס הלכה יח). ה. נתבארו בשער הכוונות [דף ז א], ע"ש. ו. ועיין מה שרמז בזה הג"ר מרדכי בן שמעון בספרו שמן המשחה (ח"א עמ' קמה). ז. החשבון אינו מכוון, שהרי "ציצית" עולה 600 ו"בית יעקב" עולה 594. ואפשר לבאר בשני אופנים: (א) תיבת "ציצית" עולה מספר "בית יעקב" מלא ו' (הגאון הנאמין וידידי הרי"ח מורחין). (ב) תיבת "ציצית" עם הכולל עולה כמנין "בית יעקב" עם האותיות (601), וכעין זה כתב בספר שמן המשחה (ח"א עמ' קמו).

היא הגורמת לאדם להדבק בעבודת ה' יתברך, והעצבות גורמת היפך מזה, וכמו שכתב רבינו המהר"ח בספרו שערי קדושה (ח"ב ש"ד), וזה לשונו: העצבות גורמת מניעת העבודה וקיום המצות ובטול עסק התורה וכוונת התפלה, ומבטל מחשבה טובה לעבוד את ה', והיא התחלת גרוי הסתת היצר הרע אפילו אם הוא צדיק, בהראותו כי אין לו תועלת בעבודה בהיות יסורים עליו וכו'. וגם כי בא עליו בדרך חסידות, באמור לו: איך יעלה בדעתך עפר רמה ותולעה להתקרב להתקדש בקדושת מלכו של עולם, וכמו שכתוב (משלי כה ז): "ראמות לאויל חכמות" וגו', וכמו שכתוב (איוב לה ז): "ואם צדקת מה תתן לו". גם גורמת סלוק רוח הקודש מעליו. וההפך בהיותו עובד ה' יתברך בשמחה, כמו שכתוב (תהלים ק ב): "עבדו את ה' בשמחה", כי השמחה מוסיפה חשק רב ואהבה להתדבק בו יתברך, וכתוב (דברים כח מז): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב" וגו', כי העבודה אם היא בעצבון דומה

יט ד': "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כִּנְפֵי נְשָׁרִים", וְהוּא, כִּי נְשָׁרִים מְסַפֵּר צִיצִית. וְכָל זֶה לָעֵת עֲתָה שְׁאִין לָנוּ הַשְׁגָּה בְּמִלִּית עֲצֻמוֹ אֵלָּא רַק בְּצִיצִיּוֹת שֶׁהֵם הַכִּנְפִּים, אֲבָל בְּגִמְרַת הַתְּקוּן "אָבָא אֶתְכֶם אֱלִי", שֶׁתְּשִׁיגוּ הַכֹּל גַּם בְּבַחֲנֵינָת הַמִּלִּית. גַּם אֱלִי - אֵל י', שֶׁהוּא סוּד חֻכְמָה [רַעִיָּא מִהִימָנָא מִשְׁפָּטִים דָּף קכא א].

הַכּוֹנוּת
בְּלִבִּישׁת
הַצִּיצִית

א. קִדְּם שִׁיבְרָךְ וְיִתְעַטֵּף יָכוֹן לְקִיָּם מִצְוֹת עֲשֵׂה לְלַבֵּשׁ צִיצִית מְצִיצֵת פְּהֻלָּתוֹ, שְׁנֵאמַר [בַּמְדָּבָר טו לח]: "וְעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כִּנְפֵי בְּגָדֵיהֶם", וְהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִין גְּרָמָא, וְעַל יְדֵי פִּנְתָּה הִכְנֶה זֶה אֶז יִהְיֶה פֶּחַ בְּהִכְנָתוֹ בְּבִרְכָּה לְהַעֲלוֹת מִיֵּין נֹקֵבִין וּלְהַמְשִׁיךְ הַמַּחֲיִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ הָרַש"ש בְּנֶהָר שְׁלוֹם [בַּנְדָּפֶס בְּסוּף עַץ חַיִּים הוּא בְּדָף טז א] י. וְלָכֵן טוֹב לֹמַר בְּפִיו קִדְּם הַבִּרְכָּה: "לְשֵׁם יַחֲוֹד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ וְכוּ', הֲרִינִי מוֹכֵן לְלַבֵּשׁ צִיצִית

מְצִיצֵת פְּהֻלָּתוֹ בְּצִיצִית" בְּשֶׁכָּ"א טו תַּחַת בֵּי"ת וְלֹא בְּפֶתַח ח"י. וְצִרְיָךְ

נוֹסַח
הַבְּרָכָה,
כוֹנֵנָה
לְפִטְטוֹר
טְלִית קֶטֶן

להוסיף דברים אלו בנוסח ה"לשם יחוד", כדי שלא ישכח לאמרם, וכ"ה בכה"ח (שם). וזו רבינו כתב בכל מקום "שבא" ולא "שוא", שהרי מבואר בתיקוני הוזהר (דף ז ב) ש"שבא" במספר קטן עולה ו', וזה יכון רק אם כותבים "שבא" ב' (הערת הגר"מ בן שמעון בשמן המשחה ח"א עמ' קמז). וכך מבואר בוזהר הקדוש פרשת וירא (סתי תורה דף קח ב) ועוד מקומות. יי. בדין זה נחלקו האחרונים, דעת הב"ח (ס"י כד) שצריך לומר בציצית בפת"ח, ונתן שני טעמים לדבר: (א) תיבה זו מכוונת לפתיל תכלת שהוא העיקר, שעל ידו יזכור את כל מצוות ה'. (ב) ע"פ הדקדוק צריך לומר כן, כיון שתיבת "בציצית" אינה סמוכה. אבל החיד"א בברכי יוסף (ס"י ח סק"ד) הביא ממהר"י צמח בשם מהר"ם די לונגאנו, שאם יאמר להתעטף בציצית בפת"ח, משמע שמדבר על הציצית הידועה דהיינו החוטמים (שנאמר: "ויקחני בציצית ראשי", מנחות מב א), וזה אינו נכון, שהרי מתעטף בבגד ולא בחוטמים, ולכן אומרים "בציצית", עכת"ד. ובמחבר (סק"ז) הוסיף בשם מהר"ם זכות, שגם ע"פ

ח. שער הכוונות (דף ד טו"ב). ט. העיר הגאון הנאמ"ן, שיותר נכון לומר: "טלית מצויצת", כיון ש"ציצית" הוא שם החוטמים ולא שם הבגד, שנאמר: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם", וכך הוגה בנוסח ה"לשם יחוד" בכמה סידורים. וביאור דעת רבינו, שגם על הבגד יצדק שם "ציצית", שהרי חז"ל תקנו בנוסח הברכה "להתעטף בציצית", ור"ל להתעטף בבגד שתלויים בו ציציות, ונקטו לשון זה כדי לומר שהבגד הוא בכלל המצוה. וע"ע בענין נוסח הברכה בשו"ת קרית חנה דוד (ח"א ס"י ב) ובשו"ת מגיד תשובה (סעודין, ח"ד אריז"ל ס"ס לה). י. צ"ל "בכוונתו", וכמו שהוא ברש"ש שם, והביא רבינו דבריו בעוד יוסף חי (פרשה זו), וכך הגיה הגר"מ בן שמעון בשמן המשחה (ח"א עמ' קמז). יא. ולחביבות דבריו העתיקם רבינו בספר עוד יוסף חי (ריש פרשה זו). יב. עיין בהערה לעיל מה שכתבנו בזה. יג. שו"ע (ס"י ח ס"ח). יד. ביאור הגר"א (ס"ק טז) וחסד לאלפים (סעף יג) ועוד. טז. וכ"ה בכה"ח (ס"ק לג). וכתב רבינו בעוד יוסף חי (הלכה א), שיותר טוב

"לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיה" הנִזְכָּר לְעִיל, עוֹד דְּבָרִים אֵלּוּ: "וְהִרְיִי מוֹכֵן לְבָרְךָ עַל עֲטִיפַת הַטְּלִית פֶּתְקוֹן חֲזוּל, וְהִרְיִי מִכּוֹן לִפְטוֹר בְּבִרְכָּה זוֹ גַם הַטְּלִית קָטָן שְׁעָלִי"ב.

ג. קִדְּם שְׂיִבְרָךְ יַעֲזֵן וַיְבָדֵק בְּחוּטֵי הַצִּיצִית שְׁלֵא יִהְיֶה בָּהֶם חֲסָרוֹן הַפּוֹסְלִי, וְגַם יִפְרִיד הַצִּיצִיּוֹת בִּידֵּיו שְׁלֵא יִהְיוּ הַחוּטִין מְסַכְכִּין זֶה בְּזֵהוּ, וְרַק בְּשֶׁבֶת לֹא

לְכוֹן בְּבִרְכַּת הַטְּלִית גְּדוֹל לִפְטוֹר טְלִית קָטָן שְׁעָלִיו שְׁלֵא פָשְׁטוּ בְּלִילָהּ, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְסִבְרָא לְהוּ שְׁצָרִיךְ לְבָרְךָ עַל טְלִית קָטָן בְּבִקְרִי, וּמִשּׁוּם סִפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵא אֵין מְבָרְכִים. וְכַתְּבִיתִי בְּסִפְרֵי הַק' מְקַבְּצִיאל, דָּאִם יָכוֹן בְּכָךְ - סִגֵּי בְּהִכִּי, וְאֵין צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בְּטְלִית קָטָן בְּשַׁעַת בְּרִכָּה גַם לְדַעַת מָרָן ז"ל. וְעַל כֵּן, בֵּינוֹן שְׁהַשְׁכָּחָה מְצוּיָה בְּאֶדָם וּמִשְׁתַּלִּי וְלֹא מִכּוֹן לִפְעָמִים, לְכָךְ נִכּוֹן שְׂיִרְגִּיל עֲצָמוֹ לְהוֹסִיף בְּנִסָּח

הַסּוּד צָרִיךְ לוֹמַר בְּשׁו"א, וְכך הַסְכִּימוֹ הָאֲחֵרוֹנִים, וְכ"כ הַמ"ב (ס"ב) וְהַכֹּה"ח (ס"ק יט). יח. מַג"א (ס"ק כא) וְשׁו"ע הַגְר"ז (ס"ק כז) וְחַס"ל (ס"ק יז) וְהַכֹּה"ח (ס"ק סא) וְשֹׁאֵר אַחֲרוֹנִים. יט. כִּךְ דַּעַת הַשׁו"ע (ס"ח סע"ף טז), שֶׁאִדָּם הֵלֵךְ בְּטְלִיתוֹ בְּלִילָה צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בָּהּ וּלְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּבִקְרָא, וּמִקּוּרֵי בְּתוֹכָהּ הָרַא"ש (כ"ל ב ס"י ג). כ. כִּיֵּן שְׁדַעַת הַטּוֹר שֶׁאֵין מְבָרְכִים עָלֶיהָ בְּבִקְרָא, וְעוֹד הִרִי הָרַא"ש עֲצָמוֹ (הַלְכוֹת קִטְנוֹת צִיצִית ס"י א) סוֹבֵר שֶׁכִּסּוֹת יוֹם בְּלִילָה חַיִּיבֵת בְּצִיצִית, וְזֶה סוֹתֵר לְדִבְרֵי בְּתוֹכָהּ הַנ"ל שֶׁהִלְלָה מִפְּסִיק, וּבִיָּאֵרוֹ הַט"ז (ס"ק טז) וְשֹׁאֵר אַחֲרוֹנִים בְּדַעַתוֹ, שֶׁבְּתַחֲלִילָה סָבַר הָרַא"ש כְּהַרְמַב"ם שֶׁכִּסּוֹת יוֹם בְּלִילָה פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית, וְלִכֵּן פֶּסֶק בְּתוֹכָהּ הַנ"ל שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ בְּבִקְרָא, וְאַח"כְּ חֹזֵר בּוֹ וְהַסִּיק שֶׁכִּסּוֹת יוֹם בְּלִילָה חַיִּיבֵת בְּצִיצִית, וּמִמִּילָא אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּבִקְרָא. וְנִמְצָא שֶׁלְּדַעַת הָרַא"ש וְהַטּוֹר אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּבִקְרָא, וְסִפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵא. וְכַתֵּב הַשְּׁלָמִי צָבוּר (דִּינֵי צִיצִית אוֹת ד, דף כו ע"ג) בְּשֵׁם מַהֲר"א יִצְחָק ז"ל, שֶׁרָאָה בְּתוֹכָהּ כֹּתֵב יָד מִמָּוֶן הַבַּיִת יוֹסֵף, שֶׁחֹזֵר בּוֹ וְכַתֵּב שְׁלֵא לְבָרֵךְ, וְשֶׁכֵּךְ נִרְאָה דַּעַת רַבֵּינוֹ הָאֲר"י, שֶׁהִיא מְבָרֵךְ עַל הַצִּיצִית רַק בְּצִיצִית מִבֵּית הַמִּרְחָץ, אֲבָל בְּבִקְרָא לֹא הִיא מְבָרֵךְ עָלֶיהָ. וְכך הַסְכִּימוֹ הַפּוֹסְקִים. כא. כַּמְבֹּאֵר בְּשׁו"ע (ס"ח ס"י), שֶׁאִם לֹבֵשׁ אֶת הַטְּלִית קָטָן כְּשֶׁאֵין יָדָיו נְקִיּוֹת, כְּשֶׁלֹּבֵשׁ טְלִית אַחֵר יִבְרַךְ עָלָיו וַיִּכְוֶין לִפְטוֹר גַּם אֶת הָרַאשׁוֹן, וְאֵין צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בְּצִיצִיּוֹת שֶׁל הָרַאשׁוֹן. וְכך הִבִּיא הַכֹּה"ח (ס"ח ס"ק סא) מִסְפֵּר תַּפְלָה לְדוֹד (ס"ק לו) בְּשֵׁם מַהֲר"י סָגַל (ס"י י), שֶׁאֵין צָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ בְּצִיצִיּוֹת שֶׁל הַט"ק שְׁעָלִיו, רַק יִהְיֶה דַּעַתוֹ עָלֵיהֶם. וְעוֹד יוֹסֵף חַי (אוֹת א) הוֹסִיף רַבֵּינוֹ, שֶׁיֵּשׁ עוֹד טַעַם לִפְטוֹר מִן הַמַּשְׁמֹשׁ בְּטְלִית קָטָן, כִּיֵּן שֶׁהוּא

בדיקת
הציציות

לְבוֹשׁ עוֹד בְּגָדִים עַל הַטְּלִית קָטָן, וְקִשָּׁה לְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ מִתַּחַת כּוֹלָם. כב. וְכ"כ הַכֹּה"ח (ס"ח ס"ק סא). וְכַסְפֵּר עוֹד יוֹסֵף חַי (אוֹת א) כֹּתֵב רַבֵּינוֹ אֶת נוֹסַח הַלְשֵׁם יְחִיד. כג. שׁו"ע (ס"ח ס"ט), וְאִם בִּדֵּק אֶת הַצִּיצִיּוֹת אֶתְמוּל קוֹדֵם שֶׁהִכְנִים אֶת הַטְּלִית לְנִרְתִּיק, כֹּתֵב הַב"ח (ס"ח יז) שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּקָה לְמַחֲרַת כְּשֶׁמוֹצִיָּאָה מִנִּרְתִּיקָה, וְכַמּוֹ שֶׁאִמְרוּ בִּי"ד (ס"ח יח ס"ד), שֶׁאִם הַשּׁוֹחֵט בִּדֵּק אֶת הַסִּכּוֹן וְהַצִּיצִיּוֹת בְּמִקּוֹם שְׁמוֹר, וְאַח"כְּ שִׁחַט בּוֹ בְּלִי בְּדִיקָה, שֶׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה, וְכ"כ הַמַּג"א (ס"ח ס"ק יא) וְשֹׁאֵר אַחֲרוֹנִים. וְהוֹסִיף רַבֵּינוֹ בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה (ס"ח ה), שֶׁיֵּשׁ מִקּוּמוֹת שְׁנוּהִגִּים שֶׁהַשְׁמֵשׁ שׁוֹמֵר אֶת טְלִיתוֹת הַמִּתְפַּלְלִים, וּפְעָמִים שְׁמוֹסֵר אוֹתָם לְאוֹרְחִים הַבָּאִים לְבִיהַכְנֵס, וּבְמִקּוֹם שְׁנוּהִגִּים כִּךְ צָרִיךְ לְבַדֵּק הַטְּלִית בְּבִקְרָא בְּכָל עֵנִין, כִּיֵּן שֶׁיֵּשׁ לַחוּשׁ שֶׁהַשְׁמֵשׁ נִתְּנָה לְאָדָם אַחֵר וְאִירַע בָּהּ פְּסוּל, וְסִמַּךְ לִזֶּה מִמָּה שֶׁהַצִּיצִיּוֹת לְבַקֵּר אֶת הַתְּמִיד קוֹדֵם הַשְׁחִיטָה, כַּמְבֹּאֵר בְּמִסְכַּת תְּמִיד (פ"א ה"ד), אִף שֶׁכֵּבֵר בְּקִירוֹהוּ מִמוֹם אֲרַבְעָה יָמִים קוֹדֵם לָכֵן. כד. שׁו"ע (שם ס"ז). וְרַמְבַּם לְדַבֵּר כֹּתֵב הַמַּטָּה מִשָּׁה (ס"ח טז), "צִיצִית" רֹאשִׁי תִּיבּוֹת: צִידִיק יִפְרִיד צִיצִיּוֹתָיו תְּמִיד, וְהִבִּיאָהוּ הָא"ר (ס"ח יח) וְשֹׁאֵר אַחֲרוֹנִים. וְהַמ"ב (ס"ק יח) כֹּתֵב כֵּן בְּשֵׁם הָאֲר"י, וְאוֹלֵי כּוֹוֶנְתוֹ לְסַפֵּר אוֹר צִדִּיקִים לְמַהֲרָם פֶּאֶפֶרֶשׁ (ס"ח יז אוֹת ד), וְדַעַת בַּעַל הָעִיטוֹר (צִיצִית שַׁעַר א חֲלָק ב, דף סח א), שֶׁדִּין הַפְּרַדַּת הַצִּיצִיּוֹת הִיא בְּזִמָּן שֶׁהִיא תַּכְלֵת, וְהִיוּ צָרִיכִים לְהַפְרִיד אֶת הַתַּכְלֵת לְצַד אֶחָד וְאֶת הַלֶּכֶן לְצַד אֶחָד, אֲבָל הַיּוֹם נוֹהֲגִים כֵּן רַק זָכַר לְתַכְלֵת, וְלִכֵּן כֹּתֵב הַמַּג"א (ס"ק י), שֶׁאִם נִשְׁתַּחֲוֶה לְבֵּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאִפְשָׁר שֶׁיִּפְסִיד תַּפְלָה בְּצָבוּר, אוֹ שֶׁהַצָּבוּר מִמַּתִּינִים לוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְדַקֵּק בּוֹ, וְכ"כ הָא"ר (ס"ק ח) וְהַשְּׁלָמִי צָבוּר (דף כט ע"ג) וְהַחֲס"ל (ס"ט)

ד. גַּם טְלִית קָטָן יִזְהַר לְבָדְקוֹ קִדְמִי, וּבִזְהָר תַּהֲיֶה גַּם אֲשֶׁתּוֹ מְסִיעֶת בְּמִצְוָה, שְׁתַּהֲיֶה זִהְיָה לְבָדֵק טְלִית קָטָן בַּעַת שְׁמוֹמָנֶת הַבְּגָדִים לְבַעֲלָהּ לְהַחֲלִיפָם, וְתִזְהַר גַּם בֶּן לְהַפְרִיד הַחוּטִין, כִּי מַחֲמַת כְּבוֹס וְדָאֵי יִהְיוּ מְסַבְּכִים זֶה בָּזֶה, וְאִזּוֹ תִּטַּל שְׂכָר בְּזוֹ הַמִּצְוָה לְהַצִּיל בַּעֲלָהּ מִן הָאִסּוּר, שְׁלִפְעָמִים הָאִישׁ בָּהוּל לְלַבֵּשׁ בְּגָדָיו וְאִינוּ בּוֹדֵק, אֲפֹּךְ עִם כָּל זֶה, הוּא לֹא יִסְמָךְ עַל אֲשֶׁתּוֹ, אֲלֵא יְבַדֵּק וְאַחֵר כָּף יִבְרָךְ.

יִפְרִיד אֲלֵא יְבַדְקָם בְּלִבְדִּיהָ. וְגַם עוֹד יִזְהַר בְּכָל יוֹם, לְבָדֵק וּלְעֵיִן הַחוּטִים לְמַעַלָּה בְּקֶרֶן בְּמָקוֹם הַנָּקֵב, שָׁאֵם נִפְסֵק שָׁם אֶפְלוֹ חוּט אֶחָד - פְּסוּלִי. וּבִשְׁעַת הַדָּחֵק שְׁאֵחֵר לְבֹא, אוֹ שֶׁהַצְּבוּר מִמֶּתִּינִין עָלָיו לַעֲשׂוֹת פְּתִיחַת הַהֵיכָל אוֹ לְקַרֵּא בַתּוֹרָה - יוֹכֵל לְסַמָּךְ אַחֲזָקָה וְלֹא יְבַדֵּק בְּאוֹתָהּ הַפְּעָמִים. וְכֵן מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְאִין בִּידוֹ לְתַקֵּן, כְּתָבוֹ הָאֲחֵרוֹנִים שְׁיֵשׁ לְסַמָּךְ עַל הַחֲזָקָה וְלֹא יְבַדְקֶיהָ.

ליפסק, יתכן שיש להקל גם לדעת המג"א וסיעתו. ועיין בדברינו להלן. כה. א"ר (סוף סק"י) בשם תשובת בית יעקב (ס"ד פד), וכ"כ החס"ל (סעיף ט) ועוד אחרונים. ואין הכוונה שלא יבדוק בדווקא, אלא שרשאי לסמוך על החזקה אם ירצה, וכמו שנתבאר באדם שאיחר לבית הכנסת, וכך מפורש בבית יעקב והאחרונים הנ"ל. והטעם שמקילין שלא לבדוק באופנים כאלו, כיון שבדיקה זו אינה חובה גמורה מן הדין, שהרי יש לציציות חזקת כשרות, וכך כתב הרא"ש בתשובה (כלל ב ס"י ט), שהעולם לא נהגו לבדוק הציציות בכל פעם מטעם זה. ורק לכתחלה פסק השו"ע שירא שמים יבדוק את הציציות, כדי שלא ישל בספק ברכה לבטלה, ומקורו בפסקי הרא"ש (סוף הלכות ציצית). ולכתחלה לא סומכים על החזקה מכמה טעמים: (א) כיון שחזקה זו אינה קבועה, אלא תלויה במעשה האדם שתיקנה, וחוששים שמא נפסלו הציציות ונשתנית החזקה (ביח"ס סק"ח). (ב) כיון שהחוטמים עשויים ליפסק (מג"א סק"י יא). (ג) כל חזקה שאפשר לבררה צריך לברר (מג"א שם). ולכן כתבו האחרונים, שגם מי שלובש כמה טליתות, שאין חשש ברכה לבטלה כל זמן שטלית אחת כשרה, צריך לבדוק לכתחלה את כולם מן הטעמים הנ"ל. ועיין עוד במ"ב (סק"ב) ובכה"ח (סק"ד) וביחו"ד (ת"י ס"י א) ובהליכו"ע (אות ב). כז. שהרי גם בטלית קטן יש חשש ברכה לבטלה אם מברך עליו. וגם אם מברך על הטלית גדול ופוטר, עדיין צריך לבדוק מהטעמים שנתבארו בהערה הקודמת.

והמ"ב (ס"ק יח) ושאר אחרונים. כח. כך כתב החיד"א בספר עבודת הקודש (קשר גדול סי' ב אות ג), שאם הציציות מסובכים קצת אסור להפרידם בשבת, ומקורו בספר גן המלך (סי' סה), וכ"כ החס"ל (סק"ח) ועוד אחרונים. והעיר היפה ללב (ח"א אות טו"ב), שהרי בגן המלך שם מבואר שאיסור זה שייך רק בגמר עשיית הציצית על ידי האומן, שבפעם הראשונה אסור להפריד את הציציות בשבת משום מכה בפטיש, כיון שבזה גומר את עשיית הציצית, אבל אם במשך הזמן חוברו להם יחדיו אין איסור בהפרדתם, וכ"כ השכנה"ג (סי' רפא הגה"ט סק"ד) בשם המטה משה (סי' תמג) ועוד אחרונים, וכ"פ החזו"ע (שבת ח"ה ע"ב של). גם מדברי רבינו להלן (שנה שניה סוף פרשת נח) נראה שמיקל בזה, ושם כתבנו כמה יישובים בסתירת דברי רבינו. והכה"ח (סק"ל) הביא את המחלוקת, והסיק דשב ואל תעשה עדיף, ונראה שכך היא דעת רבינו, שאמנם מצד הדין האיסור הוא רק בגמר עשיית הציצית, אך לכתחלה יש לחוש לדעת האוסרים, ולכן בשבת לא יפריד הציציות. כז. ט"ז (סי' ח סק"ד) בשם נמוק"י (הלכות קטנות יב ב ד"ה דתניא), וכ"כ השל"ה (חולין פרק גר מצוה סוד"ה מאחר שמצוה) והובא בא"ר (סק"י), וכ"כ העולת תמיד (סק"י יב) ושאר אחרונים. כז. מג"א (סי' ח סק"י יא) וט"ז (סי' יג סק"ג). אך אינם שוים לגמרי, לדעת המג"א אין להקל אלא כשיודע שאתמול החוטמים היו שלמים, וכ"כ הא"ר (סק"י), וכך הסכים המ"ב (סק"ב, שעה"צ סק"ב לב), אבל הט"ז (סי' יג סק"ג) היקל גם כשאינו יודע שהחוטמים היו שלמים אתמול. ובימינו שחוטמי הציצית חזקים יותר, ואינם עשויים

ה. סדר עטיפת הטלית גדול הוא כך: אחר סיום הברכה תעטף בו ראשך בלבד, ולא פאותם המתחכמים לעטף בו כל גופם מתחלה, דאין לנו אלא דברי רבנו האר"י ז"ל. ואחר שעטפת בו ראשך, יהיו הארבע כנפות יורדין על הכתפים לצד [ה]פנים, שנים על צד ימין ושנים על צד שמאל, אז תאחז תחלה בשנים של צד ימין ותשליכם לאחוריד לצד שמאל, שיהיו פרוכים סביב צואריך על

פתח השמאלי לאחור, ושנים השמאליים ישארו תלויים נגד פניך, ותמתין מעט שיעור מהלך ארבע אמות או פחות מעט, ותחזור ותשליך אותם השנים השמאליים גם כן לאחוריד לצד שמאל, באופן שעתיך נעשו כל הארבע כנפות תלויים לאחוריד ביחד בצד שמאל, ותמתין שיעור מהלך ארבע אמות, ואז תוריד הטלית הפרוץ בצואריך על כל גופך, ועתיך תהיה מעטף בו ראשך וגופך ביחד. כן מפרש בספר

ה. הנה בשו"ת בית יעקב (סי' פח) דייק מלשון השו"ע (סי' ח ס"א): "יתעטף בציצית ויברך", שמברך רק לאחר שהתחיל את העיטוף, ושכך יש לנהוג, וכ"כ האר"י (סק"א), אך החיד"א במחבר (סק"א) כתב שהמנהג לברך קודם תחילת העיטוף, והיינו בשעה שאוחז את הטלית בידו ורוצה להתעטף, וכך הסכימו רוב האחרונים, וכמו שכתב המ"ב (סק"ב, שעה"צ סק"ה), וכך מבואר מדברי רבינו. **א. בדין זה יש מחלוקת גדולה בפוסקים:** השלמי צבור (דף לב א) כתב, שעדיף להתעטף תחלה בטלית על ראשו וגופו, ואח"כ יעלה הכנפות על צוארו ויעשה העיטוף, שבזה מברך עובר לעשיה ממש, כיון שעטיפת הראש לבד אינה נחשבת עטיפה, וכתב שראה לאנשי מעשה מיקירי ירושלים שנוהגים כן. וכך כתב הגר"א מני בזכוונות אליהו (מע' ט) וברכת אליהו (עמ' עט), וכתב שכך הוא נוהג, ושמעתי שכך היה נוהג המקובל רבינו מרדכי שרעבי, וכ"כ האול"צ (ח"ב פמ"ד ח"ח), וכך נהגו הגר"י מוצפי והגר"מ אליהו (תפארת יעקב אורח סי' יט), וכך נהג הגר"ש מזרחי (ועיין בשו"ת דברי שלום ח"ה עמ' תיו סי' ב שצידד כן גם לדעת רבינו). ומאידך דעת רבינו שצריך לעטוף ראשו תחלה ואח"כ גופו, כיון שכך נהג רבינו האר"י, ונראה שכוונת רבינו למנהג רבינו האר"י בטלית קטן, שהיה מעטף ראשו ואח"כ גופו, ומזה נלמד גם לטלית גדול שהיה נוהג כן, וכן כתב הרב שמן המשחה (ח"א עמ' קג), ובשו"ת יצחק ירנן (ח"ג סי' ב) הוסיף לדייק כן מכמה לשונות בשער הכוונות, ע"ש. והכה"ח (סק"ח) כתב, שחסידי בית אל נוהגים כדעת השלמי צבור, כיון שדבר זה לא בא בפירוש בדברי רבינו האר"י (עיין בשער הכוונות דף ד א), וכתב שעשה סמך

לדבריהם בשו"ת באר מים חיים. ותשובה זו נדפסה מכת"י בקובץ תורת ציון (ח"ב עמ' רמז), ושם הביא סמך למנהג החסידים מדברי הרש"ש בנהר שלום (דף טז ב), וכתב שאין להקשות ממנהג רבינו האר"י בטלית קטן, לפי שהמהר"י לא נחית לסדר העטיפה, ולא בא אלא לומר שגם בטלית קטן היה עושה רבינו האר"י עיטוף, ולעולם יתכן שהיה מוריד הטלית על גופו תחלה, ע"ש. וההליכו"ע (אות ג) כתב, שיש לנהוג כדעת רבינו לעטוף הראש תחלה, ושהנוהגים לעטוף כל גופם תחלה יש להם על מה שיסמוכו. **ב. וכתב רבינו בעוד יוסף חי (אות יא),** שיזהר שלא יעטוף כל פניו באופן שלא יהיו עיניו נראות, שזה לא מקרי עטיפת הישמעאלים, שהרי הישמעאלים היו מגלים עיניהם כדי לראות (עי' מו"ק דף כד א וברש"י וראשונים שם, ורי"ץ גיאנות הלכות אבל עמ' רכז וטור יו"ד סי' שפו). ושם (אות ז) כתב, שטוב להרהר בשעת השלכת הכנפות בפסוק "שוש אשיש", ובהשלכת הכנפות השמאליים יאמר בלחש שלשה פסוקי "ה' צבאות עמנו", ע"ש, ועיין מה שכתבנו שם בזה. **ג. מה שכתב רבינו "או פחות מעט",** היינו משום ששהיה זו אינה מן הדין, אלא עושים אותה רק כדי להפסיק בין השלכת ב' כנפות הימניים להשלכת ב' כנפות השמאליים, שיש בכל אחד כוונות בפני עצמו, וכמו שיבואר להלן, ולכן אין צריך לשהות ביניהם שיעור ארבע אמות בדקדוק, אבל לאחר השלכת כל הד' כנפות צריך לשהות דוקא שיעור ארבע אמות. **ד. גם בשו"ע (סי' ח ס"ג)** מבואר גבי עיטוף בטלית קטן, שצריך להשאר מעוטף שיעור ארבע אמות.